

Základní povinnosti rodičů (zákonných zástupců) žáků

(Výtah z dokumentu MŠMT „Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“ únor 2014)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník se zabývá především rodičovskou odpovědností, povinnostmi rodičů a opatřeními, která zajišťují nápravu případných zjištěných nedostatků.

§ 858

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

§ 870

Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.

§ 875 odst. 1

Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.

§ 880 odst. 1

Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

§ 884 odst. 1

Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

§ 924

Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.

§ 925:

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, a neučiní-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, může soud

a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, osobu, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,

b) stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte, nebo

c) uložit dítěti nebo rodičům omezení bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména zákazem určitých činností.

(2) Soud sleduje, zda je dodržováno výchovné opatření, o kterém rozhodl, a hodnotí jeho účinnost zpravidla v součinnosti s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalšími osobami.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Z rámce rodičovské odpovědnosti vychází i základní povinnosti zákonných zástupců v oblasti plnění povinné školní docházky žáka.

§ 22 odst. 3

a) povinnost zajistit, aby žák docházel řádně do školy,

b) na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka,

c) informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtíží žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání žáka,

d) dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování,

e) oznamovat škole údaje podle § 28 odst. 2 a 3 školského zákona a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka, a změny v těchto údajích.

Sankce

Sankce za neplnění těchto povinností se objevují jak v oblasti rodinně-právní, zejm. v oprávnění a povinnosti státu intervenovat do rodinných vztahů a v nezbytných případech též omezit či zbavit rodiče jejich rodičovské odpovědnosti, tak v rovině přestupkového, resp. trestního práva, naplňuje-li jejich jednání svou povahou a intenzitou přestupky, resp. trestné činy.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Sociálně – právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Sociálně – právní ochrana se zaměřuje (také) na děti podle

§ 6 odst. 1

a) jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti,

b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající (také) v tom, že zanedbávají školní docházku,

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.

§ 7

(1) Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče.

(2) Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně - právní ochrany dětí na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti.

§ 9

Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo požádat při výkonu svých práv a povinností o pomoc (zejména) orgán sociálně – právní ochrany; orgán sociálně – právní je povinen pomoc poskytnout.

§ 10 odst. 4

Školy a školská zařízení jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti nasvědčující tomu, že jde o děti vyžadující sociálně - právní ochranu, a to bez zbytečného odkladu poté, co se o takové skutečnosti dozví.

Opatření sociálně – právní ochrany

Preventivní a poradenská činnost

§ 10 odst. 1 písm. b), c)

Obecní úřad je povinen působit na rodiče, aby plnili povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti a projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte.

§ 11 odst. 1 písm. a), b)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte.

§ 12 odst. 1

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení.

Nevede-li projednání nedostatků dle předchozích kroků k nápravě, obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo soud rozhoduje o uložení některého z výchovných opatření (§ 13 zákona č. 359/1999 Sb. a § 925 občanského zákoníku):

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo soud může:

a) napomenout vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu,

b) stanovit nad nezletilým dohled, jež se provádí za součinnosti školy či občanských sdružení,

c) uložit nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků nebo zábav vzhledem k jeho osobě nevhodných.

Opatření na ochranu dětí

Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek občanského zákoníku návrh soudu na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích nebo v jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

§ 31

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím že zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 3000 Kč.

Přestupek lze spáchat jak úmyslně, tak i z nedbalosti, a dopustit se ho mohou nejen zákonní zástupci dítěte, ale i jiné osoby, kterým bylo svěřeno do péče. *Přestupek se projednává z úřední povinnosti a podkladem pro zahájení řízení může být oznámení o přestupku, poznatek z vlastní činnosti správního orgánu nebo postoupení věci orgánem činným v trestním řízení.*

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Nejzávažnější protiprávní jednání nacházejí odraz v rovině trestního práva. Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Za trestný čin je v tomto zákoně považováno ohrožování výchovy dítěte, popsané v následujícím ustanovení.

§ 201

(3) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,

b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,

c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo

d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Za zahálčivý život lze přitom považovat i déletrvající záškoláctví a v soudní praxi lze zaznamenat případy, kdy za trestný čin ohrožování výchovy mládeže bylo kvalifikováno jednání rodičů, kteří neposílali po delší dobu své děti do školy a ani jinak nezajišťovali jejich vzdělávání.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Sociální pomoc je oblast sociální práce, která je směřována pro osoby nejpotřebnější a je garantována Listinou základních práv a svobod¹. Jedná se o záchranou síť a poslední pojistku pro občany, kteří tak mohou žádat po státu, aby jim v tísnivé životní situaci pomohl. Tuto funkci vykonává příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi, řízený Ministerstvem práce a sociálních věcí.

§ 3 odst. 1 písm. e)

Osobou v hmotné nouzi není osoba, které byla za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložena sankce podle zvláštního právního předpisu, a to po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení sankce.

Pokud tedy zákonný zástupce neplní své povinnosti vůči svému dítěti týkající se plnění povinné školní docházky a byl za to dokonce sankcionován, může mu být po dobu tří měsíců od uložení sankce sociální příspěvek odebrán.

Orgán pomoci v hmotné nouzi má však zachovánu možnost určit, že takovou osobu bude za osobu v hmotné nouzi považovat, pokud by šlo o odůvodněný případ a pokud by např.

vystavení zákonného zástupce mimo systém hmotné nouze mohlo ohrozit celou rodinu a zájem dítěte.